

ПРОТИРІЧЧЯ ВІДТВОРЮВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Павлов О.І., проф.

Одеська національна академія харчових технологій (м. Одеса, Україна)

Сучасний етап глобалізації відрізняється від попередніх прискоренням процесу формування єдиного глобального простору, який об'єднує біосферу, антропосферу, техносферу та ноосферу. Найбільш суперечливо цей процес відбувається в аграрному секторі економіки, відтворення якого має ряд особливостей, до яких слід віднести наступні: тісний взаємозв'язок виробництва з природним середовищем; сезонність виробництва; значна залежність відтворення від родючості землі як основного засобу виробництва; формування виробничого потенціалу галузі у відповідності до природних і економічних умов, неоднорідність яких характерна не тільки для різних ґрунтово-кліматичних зон, а й для окремих регіонів та районів; необхідність інтенсивного типу відтворення з огляду на зростаючі потреби в продуктах харчування при обмеженості земельного фонду сільськогосподарського призначення; уповільнення економічного зростання через виснаження природних ресурсів і забруднення довкілля.

З огляду на це, процес відтворення в аграрному секторі економіки має більш суперечливий характер (між його економічною та екологічною складовими), ніж в інших галузях економіки. При оцінюванні протиріччя між зростаючими масштабами виробництва і зменшенням відтворювального потенціалу природного середовища слід враховувати, що Україна займає друге місце у світі і перше в Європі за рівнем розораності території, а площа деградованих земель в її окремих областях становить більш ніж 80% усіх сільськогосподарських земель [1, с. 311]. Інше протиріччя пов'язане з обмеженими можливостями галузі щодо зменшення залежності від природних умов за допомогою використання технічних і технологічних рішень. Мова йде як про специфіку сільськогосподарського виробничого процесу, так й про обмежені фінансові можливості вітчизняних товаровиробників в питаннях придбання сучасної техніки, постачальниками якої є зарубіжні фірми. Не менш вражаючим є протиріччя між власниками, користувачами земельних ресурсів, які присвоюють ренту та суспільством, через те, що вона не спрямовується на фінансування заходів зі зниження та компенсації негативного впливу на природне середовище й витрат на відновлення цих ресурсів.

Подолання зазначених протиріч ускладнюється тим, що в економічній науці природні ресурси розглядаються як виключно зовнішній фактор виробництва. Певний прорив в теорії зроблено завдяки розробленню концепції сталого розвитку, основоположною ідеєю якої є те, що в умовах

обмежених можливостей довкілля заданими є фізичні кількісні параметри (передусім кількість використаних ресурсів, вироблених, розподілених та спожитих товарів), а змінними – нефізичні (технологічні, інвестиції, розподіл доходу, людські потреби). У контексті такого підходу сталість, рівновага позиціонуються як баланс між економічною та біофізичною системами, а розвиток розуміється як такий, що відбувається з використанням ресурсів без збільшення ресурсопотоку, а саме без його виходу за межі регенеративних і поглинаючих можливостей довкілля [2, с. 200]. Отже, досягнення економічного зростання можливе за рахунок: скорочення питомих затрат сільськогосподарської сировини та енергоресурсів на одиницю продукції кінцевого споживання, обмеження споживання матеріальних благ фізіологічно необхідними обсягами; впровадження еколого-економічних механізмів регулювання економічної поведінки (податки, збори, компенсаційні виплати, штрафи тощо).

Як зазначається у Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року, система господарювання на селі має сприяти припиненню втрат біо- та ландшафтного різноманіття, формування екомережі, розвитку заповідної справи, забезпеченню екологічного збалансованого використання природних ресурсів [3, с. 172, 179]. Виконання цих завдань має здійснюватися шляхом:

- вилучення з обробітку деградованих, малопродуктивних і забруднених сільськогосподарських угідь;
- підвищення економічної родючості ґрунтів;
- розвитку органічного землеробства;
- ефективного використання природних ресурсів;
- завершення процесу формування ринкових земельних відносин;
- підвищення рівня екологічної культури населення.

1. Україна: основні тенденції взаємодії суспільства і природи у ХХ ст. (географічний аспект) / За ред. Л.Г. Руденка. – К.: Академперіодика, 2005. – 320.

2. Дейлі Г. Поза зростанням: Економічна теорія сталого розвитку / Г. Дейлі. – К.: Інтелсфера, 2002. – 478 с.

3. Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2017 року № 880-р // Офіц. вісн. України. – 2007. – №79. – С. 170–179.

Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О. Ф. (м. Суми, 24–26 квітня 2013 р.) : у 4 т. / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – Т. 1. – С. 218-219.